

Wyrok z dnia 17 marca 1998 r.

II UKN 568/97

Umowa o pracę zawarta wyłącznie w celu nabycia prawa do wcześniejszej emerytury jest pozorna.

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel, Sędziowie SN: Roman Kuczyński (sprawozdawca), Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 17 marca 1998 r. sprawy z wniosku Jana D. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w O. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 18 czerwca 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 6 maja 1997 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu oddalił odwołanie Jana D. od decyzji Oddziału ZUS w O. odmawiającej przyznania mu wcześniejszej emerytury. Sąd Wojewódzki uznał, że wnioskodawca, jakkolwiek posiada 40-letni okres zatrudnienia (łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi) to jednak z uwagi na brak rozwiązania stosunku pracy w warunkach określonych w przepisach ustawy z 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.) nie nabył prawa do wcześniejszej emerytury. Wnioskodawca bowiem od 1985 r. prowadził samodzielne gospodarstwo rolne o pow. 9,05 ha, zaś jego brat, u którego zatrudnił się na 3 miesiące (od 1 października do 31 grudnia 1996 r.) w prowadzonym przez niego jednoosobowo zakładzie kotlarsko-ślusarskim przez ok. 5 lat nie zatrudniał pracowników. Nie istniała zatem potrzeba ani zatrudnienia wnioskodawcy

ani następnie zwalniania go z przyczyn ekonomicznych, a zawarcie umowy o pracę dotknięte jest pozornością wyłącznie w celu nabycia uprawnień do wcześniejszej emerytury, a tym samym w świetle przepisu art. 84 § 1 KC nieważne.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 18 czerwca 1997 r. oddalił apelację wnioskodawcy, całkowicie podzielając stanowisko Sądu pierwszej instancji.

Kasacja od powyższego wyroku zarzuca naruszenie prawa materialnego - § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz.U. Nr 4, poz. 27 ze zm.) oraz art. 1 i 10 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1990 r. Nr 4, poz. 19 ze zm.) a także naruszenie przepisów postępowania - art. 233 § 1, 328 § 2 i 382 KPC.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kasacja jest bezzasadna i podlega oddaleniu. Art. 1 ust. 1 ustawy z 28 grudnia 1989 r., ustawy o zwolnieniach grupowych używa wyraźnie sformułowania, iż z przyczyn wymienionych w tym przepisie dochodzi do rozwiązania stosunku pracy z grupą pracowników. Wprawdzie art. 10 ust. 1 tej ustawy przewiduje zastosowanie jej przepisów także w razie podejmowania przez kierownika zakładu pracy indywidualnych decyzji o zwolnieniu pracowników wymienionych w art. 1 ust. 1, jednakże z uwagi na użycie liczby mnogiej (pracowników), jak i ograniczenie czasowe zwolnień (do 3 miesięcy) i liczby pracowników (do 10% załogi w zakładach pracy zatrudniających do 1000 pracowników), uznać należy, że chodzi w tym przypadku także o zwolnienie grupowe, tyle że rozciągnięte w czasie i nie dotyczące jednorazowo większej liczby pracowników. Prowadzi to do wniosku, że zwolnienie jednego, jedyne zatrudnianego przez pracodawcę pracownika - choćby z przyczyn ekonomicznych - nie może być uznane za tzw. zwolnienie grupowe w rozumieniu art. 1 i 10 powołanej ustawy, skutkujące nabycie uprawnień pracowniczych przewidzianych tą ustawą, jak i innych uprzywilejowanych uprawnień emerytalnych przewidzianych przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 stycznia 1990

r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników zwalnianych z pracy z przyczyn dotyczących zakładów pracy (Dz.U. Nr 4, poz. 27).

Tym samym Sąd Najwyższy zarzut kasacji naruszenia wskazanych przepisów prawa materialnego uważa za chybiony, gdyż wnioskodawca nie został zwolniony w ramach tzw. zwolnień grupowych. Do takiego wniosku prowadzi nie tylko wykładnia gramatyczna pozostałych przepisów ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r., ale także wyniki ustaleń dokonanych przez Sąd pierwszej instancji. W ich świetle wnioskodawca w szczególności na przestrzeni ostatnich 15 lat utrzymywał się wyłącznie z pracy w gospodarstwie rolnym, zaś jego pracodawca od 1990 r. nie zatrudniał pracowników. Zważywszy, iż wnioskodawca raz zeznał, iż gospodarstwo prowadzi sam, innym razem, że z pomocą jakiegoś emeryta, którego wynagradza w naturze – między innymi ziemniakami (ale zeznał, że uprawia tylko zboże, a nie okopowe [...]) - nie do przyjęcia jest, iż zatrudnienie u brata miało stanowić zasadnicze źródło egzystencji. Tymczasem ratio legis uregulowań z ustawy z 28 grudnia 1989 r. i przepisów związkowych było złagodzenie sytuacji i zapewnienie (poprzez wcześniejsze emerytury) egzystencji pracowników pozbawianych pracy, która była dla nich zasadniczym i wieloletnim stabilnym źródłem utrzymania. Zauważyć też należy, że do istotnych cech stosunku pracy należy ponoszenie ryzyka przez podmiot zatrudniający. Pracodawca zatem, który przez szereg lat osobiście prowadzi zakład, nie zatrudniając pracowników a następnie zatrudnia brata na 3 miesiące, a po kolejnych dwóch miesiącach zawiesza działalność, powinien przewidywać celowość zatrudnienia pracownika, a w razie konieczności jego zwolnienia nie przerzucać ryzyka z tego tytułu na Skarb Państwa. Słusznie zatem Sąd pierwszej instancji doszedł do przekonania, że wnioskodawca dokonał ze swoim bratem pozornej czynności prawnej dla nabycia, sprzecznie z intencją ustawodawcy, prawa do wcześniejszej emerytury. Wnioskowanie Sądów obu instancji nie naruszyło granic swobodnej oceny dowodów określonej normą przepisu art. 233 § 1 KPC, a zaskarżony wyrok odpowiada wymaganiom przepisu art. 328 § 2 KPC i nie narusza przepisu art. 382 KPC.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy nie znalazł usprawiedliwionych podstaw do uwzględnienia kasacji i w oparciu o art. 393¹² KPC orzekł jak w sentencji wyroku.

=====